

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра ПСИХОЛОГІЇ

На правах рукопису

РАЧКОВАН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ВІЙСЬКОВОГО
ЗОБОВ'ЯЗАНИХ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ

Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник:
Коваленко Тетяна,
докт. правл. наук, професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 6 від 01.02.2022

Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (І'мя, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2022

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра _____ **психології**
Освітній ступінь _____ **магістр**
Спеціальність _____ **053 психологія**
Освітня програма _____ **психологія**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
психології
Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис)

«10».лютого.2022 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РАЧКОВАН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи _____ **«Особливості формування самооцінки у військово-зобов'язаних строкової служби».**

2. Науковий керівник _____ **доктор управлінських наук, професор
Тетяна КОВАЛЕНКО**

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру _____ **14.02.2022р**

4. Мета кваліфікаційної роботи _____ **Виявити особливості самооцінки і
здійснити аналіз можливих варіантів впливу навколишнього середовища на
самооцінку військових строкової служби.**

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. Аналіз підходів до розробки проблеми самооцінки і рівня домагання
в

психологічній літературі.

2. Розкрити зміст теорій самооцінки і рівня домагання.

3. Виявити динаміку змінення самооцінки у військових строкової служби.

4. Розробити алгоритм емпіричного дослідження і здійснити підбір методів і методик дослідження.

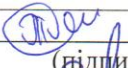
5. Провести діагностику і здійснити аналіз її результатів.

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	28.09.2021	24.10.2021
Теоретичні розділи	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	15.10.2021	27.12.21
Емпіричні розділи	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	15.10.2021	19.10.2021
Аналіз та практичні рекомендації	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	11.11.2021	11.11.2021
Список використаних літературних джерел	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	15.11.2021	16.11.2021
Підготовка доповіді та презентації	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	20.01.2022	20.01.2022
Полання кваліфікаційної роботи	Тетяна КОВАЛЕНКО докт. правд .наук.. професор	19.02.2022	19.02.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2021р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2021р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2021р.	виконано
4	III Розділ	Січень 2022 р	виконано
6	Робота в цілому	Лютий 2022р.	виконано

Науковий керівник

(підпис)

Тетяна КОВАЛЕНКО

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Сергій РАЧКОВАН

Дата видавання завдання 29.09.2021 р

РЕФЕРАТ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ У ВІЙСЬКОВО ЗОБОВ'ЯЗАНИХ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ, здобувач вищої освіти

РАЧКОВАН СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Вивчення самооцінки є актуальною у зв'язку з особистісними рисами - важлива частина широкого проблемного поля, пов'язаного з вивченням інтраіндивідуальних взаємозв'язків характеристик самосвідомості особистості та її диспозицій різного рівня, зі спробами цілісного розуміння особистості і на цій основі - покращення прогнозування її поведінки, підтримки і корекції. Незважаючи на велику кількість різноманітних підходів до вивчення та опису особистості, в психологічній науці все більше помітна тенденція трактувати особистість скоріше як суб'єктивний світ, структуру досвіду, систему смислів, ніж як об'єктне опис через профіль тестових даних. Необхідність «рахуватися не тільки з об'єктивними індивідуальними відмінностями, але і з суб'єктивним світом особистості, що формується самооцінкою, Я-концепцією» (І.С. Кон) відзначалася в різний час багатьма авторами, але конкретних наукових даних про те, як саме перше співвідноситься зі другим, в яких типових феноменах це взаємодія проявляється, все ще недостатньо висвітлена. Дослідження зв'язків рис особистості та особливостей її самооцінки дозволять краще зрозуміти процеси самосприйняття, самовідношення, самопрезентації особистості, зробити крок до цілісного розуміння особистості в єдності когнітивних, емоційних і поведінкових аспектів.

У психології велика увага приділена як поняттю «самооцінка», так і проблематики рис особистості. Різні аспекти вивчення самооцінки розглянуті в працях Б.Г. Ананьєва, Л.І. Божович, І. С. Кона, А.І. Липкиной, В.В. Столина, Е.С. Шороховой, Л.В. Бороздіна, А.К. Болотової, А.В. Захарової, У. Джемса, Ч. Кулі, Дж. Міда, Е. Еріксона, К. Рождерса, Р. Бернса та ін. Самооцінка - це складне і багатогранне поняття. Як цілісна система самооцінка включена в безліч зв'язків і відносин з іншими психічними

утвореннями, в тому числі з рисами особистості, взаємодія з якими носить діалектичний характер: будучи обумовленої ними, самооцінка в той же час сама виступає найважливішою детермінантою їх подальшого розвитку (А.В. Захарова). На думку більшості вчених, самооцінка відображає якісну своєрідність особистості і характер її взаємодії з іншими людьми. Зокрема, від індивідуальних відмінностей залежить рівень усвідомленості та узагальненості самооцінки (В.В. Столін). Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених вивченню самооцінки, конкретні зв'язки різних її особливостей з рисами особистості поки досліджені недостатньо.

У фокусі уваги дослідників самооцінки особистості виявляються як характеристики узагальненої (кросітуативної) самооцінки, так і особливості актуальної самооцінки, яка являє собою емоційно насичене відображення людиною знань про самого себе в даний момент часу, пов'язане з особливостями ситуації, з станом суб'єкта. Строго кажучи, самооцінка завжди функціонує саме як актуальна, але там, де спеціально не досліджується її ситуативна динаміка, даний термін застосовується порівняно рідко. У даній роботі приділяється увага ситуативним змінам самооцінки, тому використовується поняття «актуальна самооцінка». В якості досліджуваних особливостей актуальної та узагальненої самооцінки розглянуті такі її параметри, як загальний рівень, адекватність-неадекватність, гнучкість (при зміні ситуації самооцінювання).

Об'єкт дослідження - особливості самооцінки солдатів строкової служби в перші місяці служби.

Предмет дослідження - психологічні якості особистості, що впливають на самооцінку у солдатів строкової служби.

Мета дослідження - виявити особливості самооцінки і здійснити аналіз можливих варіантів впливу навколишнього середовища на самооцінку військових строкової служби.

Завдання дослідження:

а) аналіз підходів до розробки проблеми самооцінки і рівня домагання в психологічній літературі;

б) розкрити зміст теорій самооцінки і рівня домагання;

в) виявити динаміку змінення самооцінки у військових строкової служби;

г) розробити алгоритм емпіричного дослідження і здійснити підбір методів і методик дослідження;

д) провести діагностику і здійснити аналіз її результатів;

е) сформулювати висновки.

Методи дослідження:

Для реалізації поставлених завдань і здійснення дослідження був використаний комплекс методів дослідження

Теоретичні:

- метод теоретичного аналізу і узагальнення наукових досліджень з проблеми самооцінки і рівня домагання

Емпіричні:

- Тест відмінностей між ідеальним і реальним Я G.M. Butler и G.V. Naigh (1954)

-Четирехмодальний емоційний запитальник Л. А. Рабинович

- Методика Дембо-Рубінштейна

- Двохфакторна модель визначення темпераменту Г. Айзенка

- Методика самооцінки психічних станів Г. Айзенка

Математико-статистичні:

- методи математично-статистичного аналізу

- методи середнього значення

Наукова новизна полягає в поглибленому уявленні про особливості формування самооцінки в умовах військового режиму; дістало подальшого розвитку уявлення про феномен Я-концепції особистості в умовах чоловічих колективів юнацького віку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані військовими психологами при розробці планів та програм, а також при складанні психокорекційних програм. Отримані результати у кількісному та якісному вигляді можуть бути використаними у вигляді статистичних значень.

Методологічну основу дослідження складають основні принципи психології: загально-психологічні концепції діяльності; теоретичні засади теорій пізнання та сприйняття людьми; дослідження соціально-перцептивних процесів.

Публікації. Основні положення магістерської роботи були представлені у двох працях:

1. Пріснякова Л. М, Рачкован С. Вплив співвідношення особистіших і соціальних параметрів на стійкість / нестійкість самооцінки військовослужбовців. The 4th International scientific and practical conference “Modem scientific research: achievements, innovations and development prospects” (September 25-27, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2021. 306 p.(173)

2. Пріснякова Л. М., Рачкован С. «Вплив самооцінки на рівень конфліктності та якість прийняття рішень» (с.267) The 3 rd International scientific and practical conference “Modem scientific research: achievements, innovations and development prospects” (August 29-31, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2021. 403 p.

Структура роботи

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літературних джерел, таблиць, рисунків. Робота викладена на Г10 сторінках, містить 9 табл. і 10 рис.. Список літературних джерел має 85 найменувань.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИВЧЕННЯ САМООЦІНКИ У ВІЙСЬКОВО ЗАБОВ'ЯЗАНИХ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ В ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	20
1.1. Проблема самооцінки в психологічних дослідженнях.....	20
1.2. Співвідношення самооцінки і рівня домагання. Підходи до досліджень рівня домагання.....	39
1.3. Особливості прояву самооцінки у військових строкової служби...	45
1.4. Перфекціонізм і рівень самооцінки.....	55
РОЗДІЛ 2. МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ.....	61
2.1. Моделювання «Я - концепції» та самооцінки особистості.....	61
2.2. Моделювання поведінки особистості в екстремальній ситуації.....	66
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ ВІЙСЬКОВИХ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ.....	75
3.1. Методи і методики дослідження.....	75

3.2. Учасники дослідження та їх аналіз.....	80
3.3. Результати діагностики та їх аналіз.....	86
3.3.1. Результати діагностики по методиці Дембо-Рубінштейна.....	86
3.3.2. Особистісний опитувальник Г. Айзенка на визначення темпераменту.....	89
3.3.3. Методика «Самооцінки психічних станів» по Г.Айзенк.....	92
3.3.4. Чотирехмодальний емоційний опитувальник Л. А. Рабінович....	93
3.3.5. Тест відмінностей між ідеальним і реальним Я G.M. Butler и G.V. Naigh (1954).....	96
ВИСНОВКИ.....	99
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	102
ДОДАТКИ.....	110

ВСТУП

Поміщення особи в незвичні для неї умови життя, а саме в армію, призводить інколи до важких психічних станів. Зазвичай це залежить від індивідуальних особливостей солдата, адже ситуація позбавлення звичного стану життя по-різному впливає на особистість.

Основною умовою виникнення психологічного стресу під впливом інших умов під час строкової служби вважається сприйняття особистістю загрози, особливо тоді, коли загроза торкається найбільш значимих людських цінностей. Класифікація виявів і форм психологічного стресу здійснюється відповідно до провідних факторів середовища, що впливають на особистість військовозав'язаного:

- внутрішньоособистісний стрес (нереалізовані потреби);

- міжособистісний стрес (суб'єктивна оцінка труднощів міжособистісного взаєморозуміння, наявності актуальних конфліктів);
- особистісний стрес (порушення існуючих соціальних ролей);
- робочий стрес (професійний та організаційний).

Умови, в яких знаходиться солдат строкової служби, впливає на «Я-концепцію» та самооцінку особистості.

Вивчення самооцінки є актуальною у зв'язку з особистісними рисами - важлива частина широкого проблемного поля, пов'язаного з вивченням інтраіндивідуальних взаємозв'язків характеристик самосвідомості особистості та її диспозицій різного рівня, зі спробами цілісного розуміння особистості і на цій основі - покращення прогнозування її поведінки, підтримки і корекції. Незважаючи на велику кількість різноманітних підходів до вивчення та опису особистості, в психологічній науці все більше помітна тенденція трактувати особистість скоріше як суб'єктивний світ, структуру досвіду, систему смислів, ніж як об'єктне опис через профіль тестових даних. Необхідність «рахуватися не тільки з об'єктивними індивідуальними відмінностями, але і з суб'єктивним світом особистості, що формується самооцінкою, Я-концепцією» (І.С. Кон) відзначалася в різний час багатьма авторами, але конкретних наукових даних про те, як саме перше співвідноситься зі другим, в яких типових феноменах це взаємодія проявляється, все ще недостатньо висвітлена. Дослідження зв'язків рис особистості та особливостей її самооцінки дозволять краще зрозуміти процеси самосприйняття, самовідношення, самопрезентації особистості, зробити крок до цілісного розуміння особистості в єдності когнітивних, емоційних і поведінкових аспектів.

У психології велика увага приділена як поняттю «самооцінка», так і проблематики рис особистості. Різні аспекти вивчення самооцінки розглянуті в працях Б.Г. Ананьєва, Л.І. Божович, І. С. Кона, А.І. Липкиной, В.В. Столина, Е.С. Шороховой, Л.В. Бороздіна, А.К. Болотової, А.В. Захарової, У.

Джемса, Ч. Кулі, Дж. Міда, Е. Еріксона, К. Рождерса, Р. Бернса та ін. Самооцінка - це складне і багатогранне поняття. Як цілісна система самооцінка включена в безліч зв'язків і відносин з іншими психічними утвореннями, в тому числі з рисами особистості, взаємодія з якими носить діалектичний характер: будучи обумовленої ними, самооцінка в той же час сама виступає найважливішою детермінантою їх подальшого розвитку (А.В. Захарова). На думку більшості вчених, самооцінка відображає якісну своєрідність особистості і характер її взаємодії з іншими людьми. Зокрема, від індивідуальних відмінностей залежить рівень усвідомленості та узагальненості самооцінки (В.В. Столін). Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених вивченню самооцінки, конкретні зв'язки різних її особливостей з рисами особистості поки досліджені недостатньо.

У фокусі уваги дослідників самооцінки особистості виявляються як характеристики узагальненої (кросітуативної) самооцінки, так і особливості актуальної самооцінки, яка являє собою емоційно насичене відображення людиною знань про самого себе в даний момент часу, пов'язане з особливостями ситуації, з станом суб'єкта. Строго кажучи, самооцінка завжди функціонує саме як актуальна, але там, де спеціально не досліджується її ситуативна динаміка, даний термін застосовується порівняно рідко. У даній роботі приділяється увага ситуативним змінам самооцінки, тому використовується поняття «актуальна самооцінка». В якості досліджуваних особливостей актуальної та узагальненої самооцінки розглянуті такі її параметри, як загальний рівень, адекватність-неадекватність, гнучкість (при зміні ситуації самооцінювання).

Об'єкт дослідження - особливості самооцінки солдатів строкової служби в перші місяці служби.

Предмет дослідження - психологічні якості особистості, що впливають на самооцінку у солдатів строкової служби.

Мета дослідження - виявити особливості самооцінки і здійснити аналіз можливих варіантів впливу навколишнього середовища на самооцінку військових строкової служби.

Завдання дослідження:

- а) аналіз підходів до розробки проблеми самооцінки і рівня домагання в психологічній літературі;
- б) розкрити зміст теорій самооцінки і рівня домагання;
- в) виявити динаміку змінення самооцінки у військових строкової служби;
- г) розробити алгоритм емпіричного дослідження і здійснити підбір методів і методик дослідження;
- д) провести діагностику і здійснити аналіз її результатів;
- е) сформулювати висновки.

Методи дослідження:

Для реалізації поставлених завдань і здійснення дослідження був використаний комплекс методів дослідження

Теоретичні:

- метод теоретичного аналізу і узагальнення наукових досліджень з проблеми самооцінки і рівня домагання

Емпіричні:

- Тест відмінностей між ідеальним і реальним Я G.M. Butler и G.V. Naigh (1954)

-Четирехмодальний емоційний запитальник Л. А. Рабинович

- Методика Дембо-Рубінштейна

- Двохфакторна модель визначення темпераменту Г. Айзенка

- Методика самооцінки психічних станів Г. Айзенка

Математико-статистичні:

- методи математично-статистичного аналізу
- методи середнього значення

Наукова новизна полягає в поглибленому уявленні про особливості формування самооцінки в умовах військового режиму; дістало подальшого розвитку уявлення про феномен Я-концепції особистості в умовах чоловічих колективів юнацького віку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані військовими психологами при розробці планів та програм, а також при складанні психокорекційних програм. Отримані результати у кількісному та якісному вигляді можуть бути використаними у вигляді статистичних значень.

Методологічну основу дослідження складають основні принципи психології: загально-психологічні концепції діяльності; теоретичні засади теорій пізнання та сприйняття людьми; дослідження соціально-перцептивних процесів.

Публікації. Основні положення магістерської роботи були представлені у двох працях:

1. Пріснякова Л. М, Рачкован С. Вплив співвідношення особистіших і соціальних параметрів на стійкість / нестійкість самооцінки військовослужбовців. The 4th International scientific and practical conference “Modem scientific research: achievements, innovations and development prospects” (September 25-27, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2021. 306 p.(173)

2. Пріснякова Л. М., Рачкован С. «Вплив самооцінки на рівень конфліктності та якість прийняття рішень» (с.267) The 3 rd International scientific and practical conference “Modem scientific research: achievements, innovations and development prospects” (August 29-31, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2021. 403 p.

Структура роботи

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літературних джерел, таблиць, рисунків. Робота викладена на Г10

сторінках, містить 9 табл. і 10 рис.. Список літературних джерел має 85 найменувань.

ВИСНОВКИ

В роботі отримані різні поєднання самооцінки та рівня домагання за параметрами стійкості та адекватності: можливі як синхронні співположення конструктів, так і співвідношення по типу стійка самооцінка - нестабільний рівень домагань, неадекватна самооцінка - адекватний рівень домагання і т.д. Даний результат однозначно підтверджує ідею про автономність розглянутих утворень, їх незалежності один від одного, як це було показано раніше по параметру висоти.

Дивергенція досліджуваних конструктів за характеристиками стабільності та адекватності не призводить до емоційно-мотиваційному комплексу у вигляді підвищення тривожності, агресивності, зміни реакцій на фрустрацію та міжособистісної взаємодії, який спостерігається при відповідності висотних рівнів самооцінки і домагання.

Саме властивість нестабільності самооцінки та рівня домагання викликає грубе падіння реальною і досяжною самооцінки, зміна самооцінюючої структури з її розтягуванням на весь спектр від високих ідеалів до середньо- низькою локалізації реальних позицій; помітно знижується патерн домагань, відмічається різкий підйом рівня тривожності, фрустрованості у формі екстрапунітивне спрямування з фіксацією на самозахисті, відкриваючи агресивність, але разом з тим явна залежність від соціуму аж до конформізму в поєднанні з недовірою до соціального оточення; знижується емоційна стійкість.

Наявні дані дозволяють припустити, що однією з можливих причин виникнення нестійкості самооцінки та рівня домагання є темпераментні властивості, оскільки при флексибільність зазначених конструктів посилюється емоційність, знижується предметна та соціальна пластичність.

У суб'єктів проміжних груп реєструється такий же вибір афективно-мотиваційних модифікацій, як і в осіб з синхронно нестійкою оцінкою себе і рівнем ціле покладання, але в більш ослабленому вигляді.

При неадекватної самооцінки та рівня домагань виявляються невдоволення поточною ситуацією, відсутність ясних ідеалів, брак впевненості в собі, розтягується тимчасова перспектива, будучи при цьому змістовно не наповненою; домагання відхиляються в сторону непродуктивності, відмічається орієнтованість на безконфліктне інтерперсональна взаємодія заради встановлення корисних зв'язків, поєднаних з установкою на кооперацію і дружелюбність; знижується емоційна стабільність.

В проміжних групах спостерігається картина, подібна до характерної для суб'єктів з неадекватними конструктами, проте мотиваційно-афективні зміни виражені не настільки помітно.

На відміну від емоційно - мотиваційних особливостей при дивергенції самооцінки та рівня домагання по параметру висоти, для об'єднання яких необхідний аналіз діади конструктів, в разі нестійкості і неадекватності афективно - мотиваційний супровід фіксується при нестабільності або неадекватності хоча б одного з особистісних утворень.

Дослідження присвячено вивченню самооцінки та рівня домагань особистості, як динамічної системи. В якості компонентів системи розглядається загальна, часткова самооцінка та рівень домагань.

Підібрано та апробовано комплекс методів дослідження самооцінки та рівня домагань, встановлена загальні та індивідуальні особливості розвитку окремих структурних компонентів системи. Результати дослідження доповнюють уявлення про механізм функціонування самооцінки і рівня домагань, як складової системи регуляції поведінки військовослужбовців строкової служби.

Виявлені варіанти співвідношення рівня самооцінки та рівня домагань. Знижена висота загальної самооцінки відбиває зростання самокритичності і незадоволеності собою.

Згідно положень, що знайшли відображення в роботах Б.Г.Ананьєва, Л.С.Виготського, О.М.Леонтьєва, С.Д.Максименко, у структурі особистості діалектично поєднуються такі якості як: стійкість і динамічність. Поняття динамічна система характеризує особливості існування психічних процесів як кількісно так і якісну їх зміну.

Динамічний підхід передбачає виявлення типів змін, що відбувається у особистості. Крім того, систему ми розглядаємо не тільки збоку її внутрішньої структури, а й з точки зору її ролі у більш широкому системному утворенні.

В роботах вітчизняних дослідників зазначається, що самооцінка є соціальним за своєю природою феноменом, який функціонує як компонент самосвідомості і найважливіше утворення особистості.

Самооцінка являє собою форму відображення людиною самою себе як особливого об'єкта пізнання і залежить від прийнятих людиною цінностей, її особистісною сутністю, мірою орієнтації на суспільно вироблені вимоги до поведінки особистості.

У математичних моделях рівня домагань центральне місце належить положенню про цілі покладання.